

A 70 éves TMT köszöntése¹

Fonyó Istvánné

*„a múltat tiszteld a jelenben, s tartsd a jövőnek”
(Vörösmarty Mihály: Emléksorok)*

A BME OMIKK – hasonlóan más könyvtárakhoz – nagy nyomásnak van kitéve, hogy bevezesse az információk kezelésének új formáit.

A könyvek kölcsönzése, a tanulási terek biztosítása és a digitális tartalmak licencelése továbbra is központi szolgáltatások, viszont az új publikációs tevékenységek támogatása iránt is egyre nagyobb az igény. A nyílt hozzáférés, a digitális kiadások, az adatkezelési tervek összeállítása, a kutatási szoftverek biztosítása vagy az adatok gondozásával és megőrzésével kapcsolatos szolgáltatások kritikus fontosságúvá váltak. Nem kérdés, hogy a könyvtárak az oktatási és tudományos információszolgáltatás központi tényezői kívánnak maradni intézményeikben. E törekvések megvalósításához, információk cseréjéhez igyekszik segítséget nyújtani a „Tudományos és Műszaki Tájékoztató” (TMT) című országos könyvtár- és információtudományi szakfolyóirat. Szerkeszti és kiadja a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár (BME OMIKK).

Tárgyszavak: könyvtárügy, műszaki tájékoztató, tudományos tájékoztató, információszolgáltatás, folyóirat, jubileum

1. A kezdetek, címváltozás, periodicitás, szerkesztők

A TMT időszámítása 1954-ben kezdődött a **Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója (MKT)** megindításával. A folyóirat fő profilja a könyvtár- és tájékoztatóügy, valamint a dokumentáció gyakorlati kérdéseinek bemutatása volt a műszaki területen dolgozó könyvtárosok számára, tehát a lap jórészt módszertani célokat szolgált. Olvasóköreinek tagoltsága miatt a szerkesztőségnek olyan arculatot, stílust kellett kialakítania, amely minden olvasójának megfelelő tájékoztatást nyújtott. A könyvtár módszertani kiadványsorozatának tagjaként jelent meg, elsődleges célja a műszaki könyvtárak módszertani jellegű segítése volt, hírek, beszámolók közreadása-

val pedig feladatának tekintette „a vállalati műszaki könyvtárosok és az Országos Műszaki Könyvtár közötti” kapcsolatok szorosabbá fűzését.

Idővel a tájékoztató témák fokozatosan tért hódítottak a lapban.

Az MKT 1963-ban változtatta meg címét **Tudományos és Műszaki Tájékoztatóra**, amit a mai napig használ. A névváltoztatás után megjelentek a tájékoztatóval, a tájékoztatói rendszerekkel, tájékoztatói intézményekkel, majd a gépesítési, automatizálási kérdésekkel foglalkozó írások, miközben hangsúlyos maradt a szakkönyvtári problematika is. A műszaki tájékoztató széles területet ölel fel. Magába foglalja többek között a szakkönyvtárak tájékoztató tevékenységét, a szakirodalmi tájékoztatót, az audiovizuális eszközökkel történő tájékoztatót, így a filmet, továbbá a szemléltetés útján kifejtett tájékoztató tevékenységet, például kiállításokat stb. A lap foglalkozott a szakirodalmi tájékoztató gépesítésének és automati-

¹ A cikk anyaga részben elhangzott előadás formájában a Networkshop 2013. évi konferencián 60 éves a TMT, hogyan tovább? címmel. <https://kifu.videotorium.hu/hu/recordings/6199/60-eves-a-tmt-hogyan-tovabb1>

zálásának kérdéseivel, ismertette az ETO továbbfejlesztését, elvégezte más osztályozási rendszerek elméleti kérdéseinek tanulmányozását, a szakkönyvtári munka elemzését a hatékonyság növelése érdekében.

Szerkesztők

A Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója (MKT) első szerkesztője *Jánszky Lajos* lett, munkáját szerkesztőbizottság segítette. A lap periodicitása többször változott, 1955-ben öt, 1956-ban hat, 1957-től négy, 1960-tól hat száma jelent meg.

Jánszky Lajos

Jánszky Lajost követő főszerkesztők:

1966-tól *Lázár Péter*,

1969-től *Lévai Tamásné*,

1974-től ismét *Lázár Péter*,

1980-tól *Futala Tibor*,

1983-tól *Szántó Péter* szerkesztette,

2013-tól jelenleg *Fonyó Istvánné* szerkeszti a folyóiratot.

Lázár Péter két időszakot töltött el a lap élén. Saját szakmai és főszerkesztői meggyőződését és gyakorlatát is megfogalmazza abban a jövőnek szóló üzenetében, hogy „*nincs teljeskörű információ nemzetközi kapcsolatok nélkül.*”

A második főszerkesztői időszakban a TMT referáló-szemlélő tevékenysége minden korábbinál szisztematikusabbá válik és a „*szakmai világirodalomból csak a legjobbat és legidősebbet hozni*” elv érvényesült.

Különösen *Lázár Péter* második szerkesztői megbízatása alatt fordult a TMT a nagyvilág felé, nemcsak külföldi fejleményekről jelentek meg írások, hanem a cikkek szerzői között is számos külföldi szakember volt.

Futala Tibor elvégezte a TMT statisztikai elemzését. A folyóirat 21. évfolyamában (1963 és 1983 között) a következő témák fordultak elő:

- elméleti kérdések,
- könyvtár- és tájékoztatástörténet,
- oktatási-képzési kérdések,
- igény- és ellátásvizsgálatok,
- papírhordozóktól a mágnesesekig,
- állományi és állományvédelmi témák,
- nyilvántartás- feltárás- keresés,
- tájékoztatási műfajok, tájékoztatási intézmények, rendszerek,
- szakmai testületek.

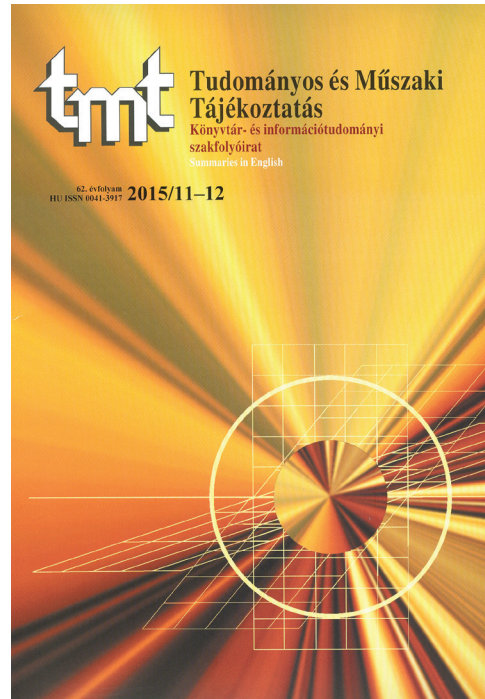
2. Elektronikus megjelenés 2002-től

A hazai könyvtári lapok közül a TMT volt az első a **folyóirat e-változatának** elkészítésében.

2002-ben a hazai könyvtár- és információtudományi szakfolyóirat 49. évfolyamával kezdődően – a kezdeti kísérletek után – üzemszerűen a világhálón is elérhetővé vált. Az elektronikus kiadás, bár alapvetően a nyomtatottra épült, mind tartalmilag, mind formailag többlétszolgáltatásokat is kívánt nyújtani. Tartalmazza a cikkeket, az információs rovatok jelentős részét, ugyanakkor lehetővé teszi a nyomtatott változat lapzártája után beérkező hírek, közlemények közreadását is. A hálón megjelenő változat lehetővé teszi a számítógépes keresést, a hipertext-szervezést, a közvetlenebb kapcsolattartást az olvasókkal.

2003-ban pályázati támogatásoknak köszönhetően elvégeztük a folyóirat cikkanyagának retrospektív feldolgozását is, így az 1954–1995 között megjelent **cikkek** tárgyszavazott, szkennelt változatait, 1996-tól html-ben szerkesztett oldalait olvashatják az érdeklődők. A folyóirat teljes anyaga 1999 óta található meg. Az ezt az évet megelőző évfolyamok esetében a tartalomjegyzékek segítik a további tájékozódást.

A nyomtatott változat előfizetői számára teljes hozzáférést nyújtottunk az e-folyóirathoz, azaz a friss számokat is elérhették a regisztrálás során kapott azonosító és jelszó segítségével. Az előfi-

A folyóirat külső megjelenése, borítója

zetéssel nem rendelkező olvasóinknak korlátozott, de térítésmentes hozzáférést biztosítottunk, a cikkek legkorábban a megjelenésüket követő félév elteltével váltak elérhetővé.

2017. január 1-jétől áttértünk a TMT szakfolyóirat kizárólag online megjelenésére. Célunk ezzel az, hogy korszerűbb megjelenést nyújtsunk az olvasóknak. Az interneten megjelenő változat lehetővé teszi a számítógépes keresést, a közvetlenebb kapcsolattartást az érdeklődőkkel. Megkezdtük a TMT már meglévő elektronikus változatának adaptálását az OJS (Open Journal System) szerkesztőségi és publikálási rendszerbe.

A folyóirat előfizetői számára teljes hozzáférést tettünk lehetővé, azaz a friss számokat is elérhették a regisztráció során kapott azonosító és jelszó segítségével. Az előfizetéssel nem rendelkező olvasóinknak a cikkek legkorábban a megjelenésüket követő félév elteltével váltak hozzáférhetővé.

Újdonság a megjelenésben: lapunk 2017-től, 64. évfolyamától kizárólag elektronikus formátumban érhető el, ami a nyomtatotthoz képest számos előnyvel jár, többek között teljes tartalma kereshetővé válik, a szerzők és az olvasók, valamint a szerkesztőséggel való kapcsolattartás közvetlenebbé válik.

Az online változat 2017-től új, korszerű dizájnnal jelenik meg.

Erőssége a lapnak a korszerű technikák és technológiák (számítógépesítés, online szolgáltatások stb.) bemutatása, a főbb külföldi szakmai programok megismertetése, a hazai és a külföldi mindenkori újdonságok ismertetése.

A TMT az elmúlt néhány évben is meg tudta őrizni kifejezetten szakmai arculatát. Szakmánk nívós, mértékadó, véleményformáló orgánuma olyan lap, amelyben publikálni minőséget jelent. Az elektronikus lap a könyvtárügy és szakirodalmi, szakmai tájékoztatás elvi és gyakorlati kérdéseivel – kiemelten az információs és tudástársadalom fejlődésének, a könyvtáros szakmát érintő kérdéseivel, valamint a korszerű információs technológia alkalmazásával foglalkozik.

3. A lap állandó rovatai

Ajánló: az egyes számokat bevezető, a szerkesztő, illetve egy-egy szerző ajánlása.

Cikkek, tanulmányok: két, három aktuális témával foglalkozó írás. Tematikus számoknál, egy adott könyvtár bemutatkozásánál több szerző kisebb terjedelmű cikke található. Az egyes cikkek úgynevezett felvezető írásokat tartalmaznak. Ebben a rovatban jelennek meg az eseti nekrológok a szakma elhunyt nagyjairól és a TMT jeles munkatársairól. A megjelent tanulmányok DOI-val (Dig-

ital Object Identifier – Digitális objektumazonosító) rendelkeznek.

Műhelymunkák: a könyvtárakban folyó új kezdeményezések ismertetése.

Beszámolók, Szemlék, Referátumok: könyvszakmai események, konferenciák, díjátadók ismertetései, könyvbemutatók.

Hírek: válogatás az aktuális hazai és nemzetközi hírekből.

2020. januártól a TMT korlátlan hozzáférésű, előfizetésre nincs szükség.

Érdekességként:

A TMT 2003.04. számában meghirdetett 3 év 3 legjobb cikke című verseny eredménye az olvasók szavazatai alapján a következő:

1. Horváth Péter: Az információtudomány történeti háttere. I. rész (2001. 4. sz. p. 147-154.) – 31 szavazat.
2. Ungváry Rudolf: A tartalom szerinti információkeresés az interneten. I. rész (2000. 1. sz. p. 3-19.) – 22 szavazat.
3. Tószegi Zsuzsanna: A hazai digitális könyvtárak szerepe a kulturális örökség digitalizálásában és hozzáférhetővé tételében (2002. 4. sz. p.143-148.) – 14 szavazat

4. Periodicitás

A TMT 1967-től havonta jelent meg. Változás 2022. júniustól történt, ezután a szakfolyóirat negyedévenként jelenik meg. A változó nemzetközi trendeket követve a TMT online megjelenésében létrejött egy új Online First** rovat, ahova a beérkezett cikkek folyamatosan felkerülnek a beszámolókkal együtt. Az elfogadott cikkeket folyamatosan teszszük közzé DOI-val ellátva, melyek negyedévenként kerülnek besorolásra a lapszámokba, és ezentúl 3 havonta jelennek meg. A módosítás tartalmi változást nem eredményez, továbbra is ugyanazon a magas színvonalon jelenik meg.

5. Finanszírozás

Reménytelen elképzelés önfenntartóvá tenni egy könyvtári szaklapot, nehéz olyan reklámozókat, szponzorokat találni, akik a könyvtári világban kívánnak hirdetni, jelen lenni.

Az e-változat létrehozását a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma 800 ezer Ft-tal indította el, a továbbiakat az Nemzeti Kulturális Alap (NKA) támogatta 2022-ig.

6. Együttműködések

2016. január 5-én írta alá a **stratégiai, szakmai együttműködési megállapodást** a BME OMIKK könyvtári főigazgatója és az ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézet igazgatója de az együttműködés már sokkal korábban életben volt.

Az együttműködés kiterjed a BME OMIKK által kiadott **Tudományos és Műszaki Tájékoztató (TMT)** című könyvtár- és információtudományi szakfolyóirat támogatására, azaz az ELTE BTK KITI oktatói és doktoranduszai részéről szerzői, referálói és lektori közreműködésre, a lap tartalmi megújítására és informatikai fejlesztésének elősegítésére is. A TMT kiadását, tartalmi fejlesztését **Tanácsadó Testület** segíti. Tagjai: *Barátné Hajdu Ágnes, Dancs Szabolcs, Drótos László, Kizsl Péter, Kokas Károly, Kovácsné Koreny Ágnes, Moldován István.*

A TMT-ben a doktoranduszok által közölt cikkeket az ELTE BTK-n működő doktori iskola könyvtári alprogramja mint publikációkat elfogadja.

A lapkiadó könyvtárak is jelentős mértékben segítették a szakfolyóirat megjelentetését.

7. Elköszön a főszerkesztő

Az őrsegváltást – az ifjúság javára – magam kezdeményeztem. 10 év szerkesztői munkám tapasztalatát szívesen adom át egy új, aktív szakembernek, amennyiben erre igényt tart.

Röviden felvázolom a főszerkesztő feladatait:

- meghatározza a lap tematikáját,
- a mindenkori szakmai változások fényében módosítja a profilt,
- meghatározza a megfelelő arányokat a szűkebb szakmai, illetve tágabb vagy határterületi témák között,
- középpontba állítja az aktuális, fontos témákat,
- biztosítja a lap tartalmi színvonalát megfelelő, a lap jellegéhez igazodó aktuális témák, hírek, cikkek, referátumok kiválasztásával, valamint a témákban jártas, szakmailag elismert szerzők, lektorok, referálók, fordítók közreműködésének biztosításával,
- bármilyen kézirat (cikk, beszámoló, referátum, hír, hirdetés) csak főszerkesztői jóváhagyással jelenhet meg,
- az egyes számokhoz bevezetőt ír vagy esetenként erre más szakembert kér fel,
- tartja a kapcsolatot a szerzőkkel, a szerkesztőség tagjaival,
- működteti a tanácsadó testületet,
- tartalmilag és formailag ellenőrzi, imprimálja az egyes számokat.

A TMT 70. évfolyama jelenik meg. A szaklap szerkesztőjeként egyik célkitűzésem volt, hogy bemutassam az új, korszerű technológiai alapokon működő információszolgáltatásokat, a könyvtárak érték közvetítő, közösségi szerepét, a tudástársadalomban meghatározó létjogosultságukat.

Köszönöm a Nemzeti Kulturális Alapnak a TMT megjelentetéséhez nyújtott támogatását, a kiadó BME OMIKK hozzájárulását a költségekhez, a szerkesztőség munkatársainak segítségét, a szerzők, lektorok, referálók közreműködését, olvasóink hűségét a laphoz, abban a reményben, hogy a TMT következő évfolyamai is elnyerik tetszésüket. Kérem, maradjanak továbbra is e szaklap szerzői, közreműködői; legyenek a folyóirat támogatói, hűséges olvasói.

Felhasznált irodalom

- Kovács Katalin *A könyvtáros szaklapok köszöntői – Boldog születésnapot, TMT!*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 50(9-10), p. 370–373, 2018.
- Bíró Tamásné, Terebessy. Ákos *A "Tudományos és Műszaki Tájékoztatás" cikkei a külföldi referálólapokban*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 22(5), p. 338–346, 2018.
- Futala Tibor *A TMT és a csehszlovákiai informatikai referálólap, az Index*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 37(7), p. 290–291, 2018.
- Szántó Péter *Jubileum*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 50(9-10), p. -, 2018.
- Vajda Kornél *A könyvtáros szaklapok köszöntői – Kinek öltözködnek a nők? Az ötvenéves TMT köszöntése*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 50(9-10), p. 373–374, 2018.
- Futala Tibor *A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás harminc éve (1. Rész). Kilenc évfolyam a Műszaki Könyvtárosok Tájékoztatója címen*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 31(11), p. 429–438, 2018.
- Futala Tibor. *A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás harminc éve (2. Rész). Huszonegy év a ma is véglegesnek tekintett címen*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 31(12), p. 477–487, 2018.
- Futala Tibor *Húsz év az ötvenből. A Tudományos és Műszaki Tájékoztatás 1983 és 2003 között*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 50(9-10), p. 357–369, 2018.
- Válas György *Elkésett hozzászólás Futala Tibor cikkéhez: a TMT az INSPEC-ben*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 39(9), p. 398–399, 2018.
- Futala Tibor *A huszonkilencedik évfolyam befejezésére*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 29(12), p. 473–474, 2018.
- Burmeister Erzsébet *Tartalomjegyzék-szolgáltatás nyolc könyvtár együttműködésével*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 50(2), p. 47–52, 2018.
- Fonyó Istvánné *Új évfolyam, újdonságok az ELTE BTK KITI életében, újdonságok megjelenésünkben*, Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 64(1), p. -, 2017.
- Fonyó Istvánné *60 éves a TMT, hogyan tovább?* Előadás a Networkshop 2013. évi konferenciáján. Elérhető: <https://kifu.videotorium.hu/recordings/6199/60-eves-a-tmt-hogyan-tovabb>
- Emmertné Szerőcsei, D. *A legnagyobb hazai műszaki könyvtár története: 160 éves a Műegyetemi Könyvtár*, Műszaki Tudománytörténeti kiadványok 29, Elérhető: <https://mek.oszk.hu/08100/08131>

Beérkezett: 2023. február 6.

Fonyó Istvánné
BME OMIKK
ny. könyvtári főigazgató, a TMT főszerkesztője